

**Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
møte torsdag den 4. februar 1960 kl. 10.**

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e .

Til stede var: Borten, Flaten (for Bøyum), Reidar Carlsen, Kjøs, Langhelle, Reinsnes, Finn Moe, Nordahl, Offerdal, Erling Petersen, Røiseland, Wikborg, Mellesmo, Hareide, Hegna, Hønsvald, Paul Ingebretsen, Ingvaldsen og Jakob Pettersen (for Watnebryn).

Av Regjeringens medlemmer var til stede: utenriksminister Lange, statsråd Skaug og statsråd Holler.

Dessuten ble følgende embetsmenn gitt adgang til møtet: statssekretær Gøthe og byråsjef Skarstein.

Formannen: Vi er blitt enige om å ta dette møtet for å få en alminnelig drøftelse av den innstilling som vi skal avgi om frihandelsområdet, slik at medlemmene i dag kan gi uttrykk for sitt syn på selve opplegget av innstillingen og peke på punkter som de mener bør komme med.

I siste møte var det særlig to punkter som ble berørt, og som vi ble enige om å drøfte nærmere i dag. Det ene var spørsmålet om krafteksport og det andre var spørsmålet om hvordan vi skal gi uttrykk for vårt syn med hensyn til de punkter hvor vi ikke er helt tilfreds med avtalen. Der har vi et ganske godt materiale i de uttalelser som foreligger fra de forskjellige næringsorganisasjoner. Det ble reist spørsmål om vi kan ta reservasjoner og om det er *hensiktsmessig* å ta reservasjoner overfor avtalen, og kanskje spesielt i den anledning – men også med henblikk på hele spørsmålet om krafteksport – er det vi har innkalt statsrådene.

Ingvaldsen: Jeg vil gjerne høre litt om dette spørsmålet om krafteksport. Har det vært oppe tidligere i den utvidede komite? Spørsmålet er om elektrisitet kommer inn under avtalen. Det som foreligger når man ser på tingene i dag, er at elektrisitet i tolltariffen, Brysselnomenklaturen, står under 27,16 eller 27,19. Den hører inn under samme avsnitt som fyringsolje og brensel og slike ting, og der står det bare at elektrisiteten er fri.

Det som jeg for min del er bekymret for, er at elektrisitet av de andre vil bli forlangt behandlet som f.eks. brensel, at andre kan bygge ut elektrisitet her og eksportere den, og at staten når vi eksporterer – slik som det nå er lagt opp, har man tenkt å lage et statens eksportmonopol – er nødt til å eksportere til samme priser, selvfølgelig under hensyntagen til overføringsutgiftene, som de priser staten har fastsatt for innenlandsforbruket. Jeg kan nevne at f.eks. elektrisitetsprisene til Årdal og Sunndal Verk, Jernverket osv., ligger usedvanlig lavt i forhold til kraftprisene i andre land. Det vil også kunne tenkes å føre til at andre land får etableringsrett her og vil kunne bygge ut anlegg og eksportere uten at vi egentlig kan hindre det.

Jeg er ikke sikker på at dette spørsmål har vært håndtert på en helt tilfredsstillende måte. Regjeringen har valgt ikke å nevne dette under

forhandlingene, så vidt jeg vet, og de andre landene har heller ikke tatt spørsmålet opp. Når vi nå skal ratifisere avtalen, står det uklart for meg hva sluttresultatet blir. Jeg kan vanskelig tenke meg at de andre landene er innforstått med det norske synet som jeg altså har gjort meg til talsmann for, og jeg vil gjerne høre om det ikke er mulig å få brakt dette på det rene før man ratifiserer avtalen. Jeg har vanskelig for å tro at vi hvis avtalen ratifiseres, og man så tar det hele opp som et fortolkningsspørsmål, da vil stå særlig sterkt. Jeg kunne tenke meg at samtlige andre land var interessert i å hevde et annet syn enn det som faller sammen med vårt prinsippale.

Jeg kunne også tenke meg en annen mulighet, at man tok en reservasjon ved ratifikasjonen hvis det kunne styrke vårt standpunkt under de senere forhandlinger om fortolkningen.

Statsråd Holler: Det er helt på det rene at elektrisk energi går inn under konvensjonens bestemmelser på linje med andre varer. Selv om jeg godt kan forstå ønsket om å få klarlagt disse ting nærmere, tror jeg ikke at betenkelighetene i denne sak er så sterke som enkelte kanskje kunne mene.

Saken har vel egentlig to sider. For det første – som hr. Ingvaldsen var inne på, har vi den mulige adgang for utlendinger til å etablere seg i Norge, kjøpe opp norske kraftkilder og bygge dem ut osv. Her kommer vi inn på de vanlige bestemmelser om etableringsrett. De vil gjelde her som de vil gjelde om utlendinger skulle ønske å komme inn i treforedlingsindustrien eller kjøpe opp malmforekomster osv. Man har ikke funnet grunn til å ha spesialbestemmelser for elektrisk energi for å forebygge at utlendinger kunne kjøpe opp f.eks. billige kraftkilder, bygge dem ut og eksportere elektrisk energi til andre land. Det er helt på det rene at det er ingen ting i avtalen som forhindrer at vi har et statlig monopol på krafteksport og at vi med andre ord de facto følger den linjen som vi hittil har fulgt. Det er, så vidt jeg forstår, helt klart at staten selv kan vurdere om man bør foreta krafteksport på et gitt tidspunkt og fra et gitt område, om det er i samsvar med den norske stats interesser eller ikke. Noen mulighet for at utlendinger her kunne kjøpe opp kraftkilder med sikte på eksport av billig kraft til andre land eller eventuelt bygge ut industri på basis av denne eksport, tror jeg det er helt på det rene ikke foreligger.

Det annet spørsmål er så: Om vi eksporterer kraft, hva så med prisspørsmålet? Her er vi i en litt paradoksal situasjon. Når det har vært snakk om «dual pricing» har kritikken gjerne gått ut på at hvis man holder høyere priser i hjemlandet og lavere priser i utlandet, utkonkurrerer man andre lands virksomhet. Men her er man i den omvendte situasjon, nemlig at man skal være avskåret fra å ta høyere priser i utlandet enn i hjemlandet.

Når det gjelder krafteksport, er vi interessert i – som vi har vært det under forhandlingene med svenskene – å få en så god betaling for kraften som mulig. Vi har høyere pris på krafteksport enn vi har på det norske innenlandsmarked. Man vil da her måtte vurdere hva som er en rimelig krafteksportpris. Hvis vi vil se på det rent prinsipielt, kan man diskutere om ikke det rette kriterium for en eventuell

krafteksportpris, er det alminnelige prisnivå for energi i det land man selger til. I så fall er det klart at hvis vi opererer med høyere priser enn f.eks. de vanlige energipriser i Sverige, vil problemet melde seg, men så lenge det ikke er tale om det – og annet kan det ikke bli tale om, for da blir det ikke noen krafteksport – har jeg vondt for å se at vi av den grunn kan pådra oss noen klager som er særlig godt fundert.

De land som det dreier seg om, er i første rekke Sverige og Danmark innenfor «De syv». Hvorvidt det i fremtiden kan bli aktuelt å legge en kabel til England, aner jeg ikke. Det er vel svært lite realistisk å tro at svenskene eller danskene skulle ta opp noen prosedyre på spørsmålet om kraftprisene som vi arbeider med, under henvisning til konvensjonen. Det holder jeg for svært lite realistisk, og jeg skulle ikke tro at det skulle være så vanskelig å håndtere en slik sak.

Det kan selvfølgelig tenkes å være taktikk fra de andre lands side når dette spørsmålet overhodet ikke har vært berørt – eller det kan tenkes at de overhodet ikke har tenkt på den siden av saken, fordi de har holdt det for så helt urealistisk at dette skulle være et så stort problem at man behøvde å trekke det inn. Jeg for min del er tilbøyelig til å tro at det er det siste som er tilfellet.

Det var den rent prinsipielle side av saken.

Den andre side av saken – det har jeg vært inne på tidligere i utenrikskomiteen – er at når det gjelder krafteksport til Danmark og den prisen som skal betales, er det så mange forskjellige forhold som kommer inn i bildet at det vel skulle være mulig – uten at vi behøver å ha for dårlig samvittighet – å få en noenlunde rimelig pris. Det skal betales tillegg for overføring, opptransformering og nedtransformering osv. Jeg har snakket med «kraftfolk» om dette spørsmålet, og jeg tror i og for seg ikke at det skulle være så vanskelig å finne fram til en ordning der som er nasjonalt tilfredsstillende.

Man kan si – som hr. Ingvaldsen sa – at disse tingene ikke er gjort helt klare i selve konvensjonen. Men det har da ikke vært noe ønske fra de norske forhandlers side å komme i en slik situasjon at man risikerte å få spesialdiskusjoner og spesialbestemmelser om elektrisk energi. Jeg tror at man kan håndtere dette på en rimelig måte. Men den viktigste grunnen til at vi under ingen omstendighet har ønsket å få spørsmålet opp, er at man dermed risikerer at det slår tilbake på våre kraftkrevende eksportindustrier. Det er hovedargumentet i saken. Man har nokså slemme erfaringer fra forhandlingene i Paris, hvor dette med vår billige kraft som grunnlag for vår aluminiumsproduksjon ble trukket frem som et sterkt argument. Det ble gjort et stort nummer av at det var urimelig at billig norsk aluminium skulle komme til Frankrike fordi vi har denne fordelene med kraft osv. Franskmennene var hele tiden innstilt på at her måtte det legges på spesielle avgifter.

Hvis vi går til spesielle diskusjoner om at det for elektrisk energi må gjelde unntaksbestemmelser osv., er jeg av den oppfatning – og denne oppfatning deles av alle i administrasjonen som har vurdert dette spørsmålet – at det er alvorlig grunn til å frykte for at dette vil slå tilbake på våre store, tradisjonelle eksportindustrier, og få

et økonomisk omfang som kan være langt mer skadelig enn den mulige skadevirkning av den risiko som vi tar ved ikke å si noen ting.

Jeg kan nevne at dette embetsmannsutvalget som har stått for hele koordineringen av de norske forhandlinger i Saltsjøbaden, har avgitt uttalelser på et meget tidlig tidspunkt i forbindelse med forhandlingene, hvor det sier:

«Utvalget vil bestemt fraråde at det under de kommende forhandlinger fra norsk side tas opp spørsmålet om å unnta elektrisk energi fra avtalens vanlige bestemmelser».

Det føyer også til:

«Utvalget er for øvrig av den oppfatning at selv om elektrisk energi formelt sett behandles på linje med andre energislag, er det til utnyttelsen og overføringen av elektrisitet knyttet så vidt mange særlige forhold at elektrisk energi reelt sett neppe vil bli behandlet som andre varer. Utvalget tror derfor ikke man løper noen særlig risiko om man under avtalen fortsetter den linje som til nå har vært fulgt fra norsk side.»

Det er det standpunkt man har tatt til denne saken i administrasjonen.

Noe egentlig nytt ut over dette tror jeg ikke at jeg har å bringe fram. Når det gjelder spørsmålet om det finnes noen adgang til å ta dette opp igjen eller eventuelt ta en reservasjon, tror jeg det kanskje vil være naturlig om statsråd Skaug eller utenriksminister Lange sier noen ord om den siden av saken.

Statsråd Skaug: Jeg vil gjerne først få nevne at denne sak har vært drøftet meget inngående gjennom hele den tid disse forhandlinger har pågått. Den har vært drøftet av forskjellige innen administrasjonen – i den sammenheng bl.a. først og fremst av embetsmannsutvalget, som har koordinert forhandlingene – og den har også vært omtalt ved flere anledninger i denne komite. Det problem som hr. Ingvaldsen har reist, er derfor ikke noe nytt problem.

Det var etter langvarige og modne overveielser at man holdt fast ved den forhandlingslinje som man hele tiden har fulgt. Fra de drøftelser som har funnet sted her i komiteen har vi også forstått at det her gjorde seg visse betenkeligheter gjeldende. Det samme er tilfellet for Regjeringens vedkommende, men etter å ha avveiet de forskjellige hensyn og de forskjellige momenter mot hverandre, er vi for vår del kommet til at det var riktig å følge den linjen som er fulgt. Og fra de siste drøftinger vi hadde med denne komite og også under behandlingen i Stortinget, må jeg si at vi fikk inntrykk av at dette var en linje som Stortinget for sitt vedkommende ikke hadde noen vesentlige innvendinger imot.

Det er helt innlysende etter min oppfatning at om man her skulle gjort et unntak eller om man nå skulle ta denne saken opp igjen – enten for klargjøring eller ved å ratifisere med forbehold – vil vi løpe en overordentlig stor risiko når det gjelder behandlingen av de norske eksportprodukter som er basert på elektrisk kraft. Det gjelder, som statsråd Holler sa, aluminium og det vil også gjelde ferrolegeringer. Det er en sak som vil kunne bli av stor aktuell betydning, fordi vi håper, og vi har regnet med, at det skal bli en europeisk ordning på en eller annen måte. Vi kjenner til fra de forhandlinger vi hadde gående i Paris gjennom så lang

tid, den franske og den italienske oppfatning når det gjelder en særbehandling av de norske eksportproduktene som er basert på vår billige elektriske kraft. Hvis vi der nå selv innbyr til en diskusjon ved å skulle lage en eller annen form for unntak, eller hvis vi kjører dette veldig sterkt frem, kan vi vel i all fall regne med at vi kan komme opp i vanskeligheter senere for disse produkters vedkommende.

Når det gjelder spørsmålet om å ratifisere med forbehold, må jeg si at det tror jeg ikke vi kan gjøre. Jeg tror det vil være helt galt å ratifisere med forbehold om unntak for elektrisk energi, fordi det vil ha de etter min mening meget betenkelige følger som jeg her har nevnt. Jeg har forstått det slik at en ratifikasjon med forbehold skulle gjelde dette spesielle punktet. Det skulle vel ikke være ratifikasjon med forbehold i sin alminnelighet?

Formannen: Det har også vært spørsmål om forbehold i sin alminnelighet, på andre punkter.

Statsråd Skaug: Da får man jo la være å ratifisere konvensjonen. Jeg har ikke hørt at noe annet land overhodet har tenkt å slå inn på den veien, og jeg kan ikke riktig forstå hvordan man skal kunne ratifisere denne avtalen med forbehold. Det vil da i tilfelle nødvendiggjøre at vi før saken realitetsbehandles, tar opp en helt ny runde av forhandlinger med de andre seks landene om bestemte unntaksbestemmelser.

Ingvaldsen: Jeg oppfatter disse uttalelser fra d'herrer statsråder slik at elektrisitet vil bli behandlet som vanlig brensel, og at det ikke gjelder noen unntaksregler der. Da vil jeg spørre om man har noe imot at det blir referert et brev som generaldirektøren for Vassdragsvesenet har sendt om denne saken, hvor de punkt for punkt går igjennom våre forskjellige ordninger og hvordan de etter deres mening vil komme inn i bildet under denne avtale – og også det svar som er sendt, jeg tror det var fra embetsmannsutvalget.

Statsråd Skaug: Skulle det refereres her eller i innstillingen?

Ingvaldsen: Her.

Formannen: Ikke i innstillingen?

Ingvaldsen: Det kan vi jo overveie etterpå.

Statsråd Holler: Det var bare en liten bemerkning. For ordens skyld vil jeg gjerne gjøre oppmerksom på at det brevet som direktør Vogt har sendt, var et av utgangspunktene for den langvarige og grundige overveielse som vi hadde i administrasjonen, om saken. Det er ikke et brev som har kommet etter at man har tatt sitt standpunkt. Det var et brev som kom på et tidlig tidspunkt og var noe av foranledningen til at man tok den grundige vurderingen av hele problemkomplekset

som man gjorde. Jeg tror at dette brevet fra Vogts side kanskje i noen grad var basert på fortolkninger av enkelte formuleringer i utkastet som gikk noe lenger enn man med rimelighet kunne gjøre. Det synes å være nokså langt fortolket den ene veien. Men det var, som sagt, på et tidlig stadium.

Formannen: Vi kan utmerket godt referere brevet her.

Wikborg: Kan vi ikke få det skriftlig så vi har det? Jeg synes det vil være det eneste naturlige.

Ingvaldsen: Jeg er enig med statsråden i at det kan være en litt ensidig fremstilling, men den har altså systematisk tatt fatt i de forskjellige særordninger som vi har i landet, og konfrontert dem med bestemmelsene i avtalen.

Jeg må si at jeg ville være litt betenkt hvis det skulle gjøres alminnelig kjent på det nåværende tidspunkt, før vi har overveiet hvordan vi skal stille oss til det, men denne komiteen er jo vant til å behandle hemmelige dokumenter, så det skulle for så vidt være anledning for oss å få det.

Statsråd Skaug: Brevet var, som statsråd Holler nevnte, et av utgangspunktene for den drøfting av saken som senere har funnet sted. Siden det er visse mistolkninger i dette brevet, vil det også være nødvendig for Regjeringen å sende sine kommentarer til dette brevet og gi en forklaring på hvorfor den linje er blitt fulgt som man har fulgt i disse forhandlingene.

Formannen: Skal vi da ordne oss slik at dette brevet og Regjeringens eller departementets kommentarer sendes som fortrolig dokument til komiteens medlemmer?

Ingvaldsen: Får jeg komme med et litt mer konkret spørsmål? Det pekes i dette brevet også på at våre eksportinteresser kan bli skadelidende hvis vi hevder særregler for vår elektrisitet og vår krafteksport. Men hvordan kan man tenke seg at det spørsmålet ikke vil komme opp? Om vi forsøker å presisere særregler for krafteksport, slik som industriministeren var inne på, mener man at det spørsmålet ikke vil komme opp i det hele tatt etterpå?

Statsråd Skaug: At spørsmålet om behandlingen av disse varene innenfor et større europeisk marked vil reise problemer, tror jeg er ganske opplagt. Man skal langt fra tro at alle ting er tatt vare på i og med denne konvensjonen – og det er det heller aldri noen som har sagt. Når forhandlinger om en europeisk ordning en gang måtte komme, må vi være forberedt på en rekke vanskeligheter. Men samtidig er det vel nokså klart, skulle jeg tro, at vi vil stå bedre og sterkere i de forhandlingene om vi ikke har insistert på spesialordninger for elektrisitetens vedkommende enn om vi hadde gjort det.

Gøthe: Vassdragsvesenets uttalelser bygger på et forhandlingsutkast fra de tidlige forhandlinger. De senere forhandlinger rettet opp konvensjonen på to ganske vesentlige punkter.

Det gjaldt i første rekke målsettingen for konvensjonen, hvor de første utkastene bygget på et dansk forslag om «equal access to basic materials». Det har blitt rettet opp til en langt svakere formulering.

Det annet gjaldt reglene om etableringsretten, som i de første utkastene kan sies å være mer restriktive i sitt innhold enn den formulering som vi nå har, som jo har en fortolkende note som etter vår oppfatning gir oss adgang til, som det normale, å utøve restriksjoner for utlendingers ervervelse av f.eks. vannfall i Norge.

Formannen: Jeg ville gjerne høre utenriksministerens mening om dette med å ta forbehold i sin alminnelighet ved ratifikasjon av avtalen.

Utenriksminister Lange: Jeg vil bestemt fraråde at man slår inn på den linje å ratifisere med forbehold. Som handelsministeren har sagt, har det overhodet ikke vært antydning fra noen av de andre forhandlingspartnere.

Å ta forbehold spesielt på dette punktet, tror jeg vil kunne føre til de skadevirkninger som handelsministeren har påpekt ved at det retter søkelyset nettopp mot våre kraftslukende industrier på en måte som vi ikke er tjent med. Jeg tror det da er meget bedre å ta den risiko, som selvfølgelig ligger der, at spørsmålet kan bli brakt opp innenfor syv-maktsforbundets institusjoner, og da føre argumentasjonen der hvis og når det blir tatt opp fra annen side.

Men å ratifisere med forbehold har altså for det første denne farlige siden, og det ville dessuten, tror jeg, svekke vår utgangsstilling i dette organiserte samarbeidet om vi som den eneste partner gikk inn med forbehold knyttet til vår ratifikasjon.

Røiseland: Eg synest det er nokså naturleg at vi drøftar kva vi i tilrådinga skal seie om krafteksport, og kva vi ikkje skal seie. Det er vel spørsmål om vi ikkje skal seie minst mogleg. Men det som eg vanskeleg kan skjønne det kan bli tale om, er å ta atterhald ved sjølve ratifiseringa av denne konvensjonen. Der er eg heilt samd med statsrådene. Å gjere det, må vere å setje det heile i fare. Her må vi vel faktisk ha valet mellom å godkjenne eller å la vere å godkjenne, nokon mellomting kan det ikkje bli tale om. Vi har nok høve til å la vere å godkjenne. Dersom då dei andre seks går med i EFTA, vil då resultatet bli at vi kan gå tilbake til naturalhusholdning her i landet. Dersom dette at vi ikkje godkjenn dette, fører til at dei andre også tar til å spekulere på å la vere, så det heile kan gå i vasken, meiner eg det ville vere forferdeleg uheldig for den utviklinga som vi no vil få i Europa.

Eg ser det slik at på lengre sikt vil frihandelsforbundet vere til føremon for oss, og det vil ganske sikkert vere til føremon for Europa i det heile på lengre sikt. At det vil gje oss store overgangsvanskar, er sikkert. Det vil gje oss føremoner, men det vil også gje oss overgangsvanskar. Som situasjonen er no, meiner eg det er overmåte viktig at konvensjonen om frihandelsområdet kjem i sving med ein gong, slik at vi i Europa har noko fast å byggje på for dei nye tingingane, og at vi ikkje

bare skal ha avtalen mellom Dei seks som ein realitet, og at så alt det andre skal vere på det uvisse. Så vidt eg skjønar, er det vel verkeleg alvorleg fare for at Dei seks vil bruke intervensjonen frå Amerika som påskot til å seie: No kan dette med avtala med Dei sju svive, no kan vi vere aleine, no kan vi ta det med ro og sjå korleis det går med dei amerikanske tingingane, og la det heile flyte. – Dersom vi får ei avtale mellom Dei sju, har vi eit utgangspunkt for å ta til med tingingar, då har vi faktisk ein sjanse for at vi kan få ei europeisk ordning som kan bli tilfredsstillande, og at ikkje det heile skal bli drege ut i ei atlantisk ordning, som ingen veit kva kan bli, for amerikanarane kan vel ikkje gje europeisk import dei same vilkåra som dei ønskjer at amerikansk import skal ha i Europa. Det er det ikkje tale om. Eg trur at vi faktisk er oppe i ein veldig vanskeleg forhandlingssituasjon i Vest-Europa no.

Eg meiner difor at vi må prøve å få dette i orden. At vi seinare diskuterer det andre spørsmål, kva vi i tilrådinga skal seie eller ikkje seie om krafteksporten, er ei ganske anna sak, og det vil eg ikkje ha sagt så mykje om på dette tidspunktet.

Med det same eg har ordet, vil eg kome inn på ein annan ting. Det gjeld etableringsretten. Ekspedisjonssjefen var inne på at med det brigdet vi hadde fått i formuleringa, kunne vi tolke det slik at vi kunne tryggje oss mot at utlendingar fekk noko av våre naturrikdomar. Ja, kan vi det? Slik formuleringa no er på side 14, skal jo utlendingar stillast på same line som norske borgarar dersom det er nødvendig, for ikkje å motverka dei forventa føremoner ved at toll og kvantitative restriksjonar blir tekne bort. Eg skjønar det er eit prosedyrespørsmål. Dersom ein kan seie at det ikkje er i strid med sjølve tanken med frihandelsområdet, at vi legg på restriksjonar, skulle det altså gå.

Når det så gjeld den forklarande protokollen – som eg forresten i parentes sagt synest er meir forvirrande enn forklarande – så står det også der noko om etableringsretten. Der står det at ein kan nekte konsesjon til utlendingar og verne om sine naturrikdomar. Men så heiter det på slutten:

«Det er forståelsen at restriksjoner som en medlemsstat anvender faller innenfor ordlyden i paragraf 1 i artikkel 16, uansett om de formelt synes å gi nasjonal behandling eller ikke, når restriksjonene i realiteten medfører mindre gunstig behandling enn den som tilståes vedkommende medlemsstats egne borgere.»

Eg må seie at min forstand står ikkje så lite stille overfor denne formuleringa. Eg har mest skjønna det slik at der blir det sagt at i praksis skal utalandske og innalandske borgarar stå likt, og at vi, dersom vi vil ha konsesjonsplikt for utalandske borgarar, også må ha det for norske. Kan vi etter dette faktisk bruke andre reglar for utlendingar når det gjeld tileigning av naturrikdomar i Noreg, enn vi kan overfor nordmenn? Dersom vi vil hindre utlendingar i å kjøpe opp og drive spekulasjon i norske skogbruk, må vi ikkje då også ha dei same reglane for norske borgarar?

Statsråd Holler: Det er riktig som representanten Røiseland sier at det er et prosedyrespørsmål, slik det hele er formulert. Jeg mener at i denne prosedyre vil man f.eks. fra norsk side kunne anføre meget gode argumenter, slik formuleringen

nå er, altså at man må ikke iverksette eller praktisere restriksjoner hvis det motvirker de fordeler som man måtte ha forventet, for å si det slik.

La oss ta et konkret eksempel på hva det betyr. La oss si at f.eks. engelskmennene sier som så: Vi hadde regnet med at vi skulle få fri adgang til norske råvarer. Vi hadde regnet med at vi skulle få adgang til å bygge en ny tremassefabrikk og sikre oss norsk tremasse som kunne bli brukt til en britisk papirfabrikk. – Det er kanskje de fordeler de hadde regnet å få. Hvilke fordeler har vi f.eks. regnet med å få? Vi hadde regnet med et frihandelsområde med muligheter for Norge til å selge mye mer papir enn før, til å utnytte våre naturrikdommer, våre ressurser på en slik måte at vi innenfor et større marked skulle kunne få betydelig økt salg ved å konvertere tremasse til sellulose og papir. Det er vår oppfatning, det er det vi håper og tror på. Det er det vi arbeider for i frihandelsområdet. Dette vil være vår argumentasjon, og det vil kunne overføres på andre, parallelle områder også. Det må da bli grunnlag for en vurdering å finne fram til hva som er en rimelig og realistisk løsning.

Jeg er helt enig i at vi ikke konsekvent kan avvise og avvise utlendinger på et grunnlag som ikke svarer til det grunnlag vi har for nordmenn. Vi må selvfølgelig forsøke å jenke oss litt i praksis. I mange tilfelle er situasjonen den at vi ønsker utlendinger inn. Hvis vi f.eks. kunne få inn en britisk fabrikk, som i dag avtar norsk tremasse, i et samarbeid med en norsk tremassefabrikk eller sellulosefabrikk, slik at vi kunne bygge ut en felles norsk-britisk papirfabrikk i Norge, ville det være noe som i all fall på visse steder her i landet i aller høyeste grad ville være nasjonalt ønskelig og riktig. Det ville i og for seg også være en imøtekommelse av et ønske fra britisk side. Det ville være et konkret eksempel på en sak som gir en rimelig løsning til begge parter.

Slik det hele er formulert, har man anledning til å praktisere en rekke restriksjoner, men hvis praktiseringen i det lange løp virker urettferdig overfor andre land, kan de klage. Det er riktig at vi ikke har noe helt 100 pst. sikkert vanntett utgangspunkt for konsekvent å nekte i det lange løp, men slik det er formulert, har det fått en mye rundere og for oss gunstigere formulering enn dette opprinnelig hadde. Opprinnelig gikk nemlig forslaget fra britisk side ut på at det skulle være full likhet, ikke noe annet. Jeg kan godt forstå at det gjør seg gjeldende visse betenkeligheter, men man har ikke kunnet komme lenger i formuleringen. Det har i vår administrasjon vært vurdert slik at som formuleringen i dag er, er det mulig for oss på en rimelig måte å vareta våre nasjonale interesser.

Jeg er helt enig i at den siste tilføyelsen lenger ute i konvensjonen kan virke usedvanlig tungvint og forvirrende. Den er slik å forstå at den ikke gir noen innrømmelser som ikke står i hovedbestemmelsen, den går ikke videre enn hovedbestemmelsen. Den tar bare sikte på å klargjøre en bestemt side av forholdet. Man kan altså etablere en tilsynelatende formell likestilling mellom nordmenn og utlendinger som er slik at selv om det formelt er likebehandling, kan det reelt være en diskriminasjon mot utlendinger. Hvis det skal være en britisk representant med i styret i en norsk bedrift, kan vi f.eks. forlange at han skal kunne snakke norsk. Man kan si at alle som sitter i styret, skal snakke norsk. Det er formelt likestilling, men

reelt kan det være en diskriminasjon overfor utlendinger. Det er for å komme denne forskjellsbehandling til livs, man har denne formulering. Det kunne vært noe tydeligere formulert, det skal jeg være enig i.

Formannen: Statsrådene må forlate oss om 5-6 minutter, da de skal i statsråd, så hvis det er noen som har direkte spørsmål å stille, må de komme med dem.

Statsråd Skaug: Vi har jo under disse forhandlinger prinsipielt inntatt det standpunkt at det i denne konvensjon egentlig ikke var nødvendig å ha bestemmelser om etableringsrett. Det synet ble fremført med stor tyngde. Men jeg vil ikke akkurat si at vi var helt overbevist om riktigheten av dette syn. Det henger jo sammen med et handelssystem av denne art at det er et «give and take» - og med frihet for at varer kan bevege seg over landegrensene, er det på mange måter logisk og riktig å tenke seg at det også skal være en frihet for etablering.

De formuleringer som nå inneholdes i konvensjonen er sterkt avdempet i forhold til hva man tidligere hadde. Jeg vil gjerne i denne sammenheng også få peke på det forhold at om vi får en europeisk løsning – hvilket vi håper vi skal få – må vi være klar over at vi kan bli nødt til å bevege oss enda et stykke fram når det gjelder etableringsretten. Det er meget mulig at det er et av de punktene hvor EFTA-landene må nærme sin konvensjon og sine bestemmelser til det som er Roma-avtalens bestemmelser. Jeg tror man også skal se dette med etableringsretten og bestemmelsene der i en videre sammenheng.

Ingvaldsen: Jeg har et par spørsmål. For det første: Når antas de andre land i frihandelsforbundet å ville ratifisere? Jeg mener det ikke er noen grunn til at Norge skal gjøre det før de andre, for så vidt jeg skjønner, er det ikke utenkelig at det kan komme reservasjoner.

Jeg forstår at dette med ikke-reservasjoner er en typisk engelsk oppfatning. I FN er det vel ikke en eneste avtale som blir godtatt uten flere reservasjoner fra de forskjellige. Det forekommer meg også – men jeg er ikke så sikker på det – at når det gjelder seksmaktsforbundet, så tok Frankrike en del reservasjoner. Det er mulig det ble ordnet slik at det gikk inn i avtalen, det var i all fall inne på den veien.

I all fall mener jeg at det ikke er noen grunn for oss til å ratifisere som den første stat, og risikere at de andre så kan komme med sånne trekk etterpå.

Statsråd Skaug: Kan jeg få svare på dette med en gang. Det er visst ingen fare for at vi blir de første til å ratifisere. Sverige kommer i begynnelsen av februar, Danmark er i gang med sin ratifikasjonsdebatt. Vi har ment vi skal komme i slutten av mars, og da blir vi antakelig det siste landet.

Ingvaldsen: Det er en fordel det da.

Så var det et forhold til, som er grunnen til at jeg har tatt opp spørsmålet om krafteksport. Jeg sitter i Hovedstyret for Vassdragsvesenet, og der ble vi forelagt

noen planer som vi stortingsvalgte ikke hadde hørt om. Man driver nå der og forhandler om en stor kraftoverføringsledning til Sverige, med grunnlag i kraftutveksling. Svenskene har oppgitt sin pris for varmekraften de vil levere, men vi i Norge har ikke oppgitt noen pris ennå. Jeg mener at dette spørsmål er i høyeste grad aktuelt. Jeg var i grunnen forferdet over at man driver med konkrete forhandlinger om krafteksport i øyeblikket, uten at disse problemene er mer avklaret. Men enda verre var det at svenskene skulle betale en del av denne linjen inn på norsk område og derved få et slags legitimt krav på at det skal overføres kraft. Jeg synes derfor at her er man i den merkelige situasjon at vi skal sitte her og ikke turde tenke høyt engang, mens man driver og forhandler i en annen del av administrasjonen.

Formannen: Dette er vel noe som ligger utenfor spørsmålet om ratifikasjon av avtalen.

Statsråd Holler: La meg bare si at Vassdragsvesenet har arbeidet med hele krafteksportproblemet i en rekke år. Det har foretatt sonderinger og undersøkt mulighetene og forsøkt å klarlegge de forskjellige sider av saken.

Når det gjelder de ting som det for øyeblikket arbeides med, er det hele på et rent forberedende og orienterende stadium. Regjeringen har ikke gitt noe tilsagn om at det skal bygges linje den ene eller den annen vei. Man arbeider med å klargjøre problemene slik at man kan legge fram et materiale som vil gjøre det mulig for de ansvarlige organer å ta et standpunkt: Er dette noe vi skal begi oss inn på eller ikke? Det er, så vidt jeg vet, ikke noe ekstraordinært ved den praksis Vassdragsvesenet har brukt her, og som det vel også har brukt tidligere.

Ingvaldsen: Det var forhandlet om priser.

Statsråd Holler: Det er ting som i alle tilfelle skal legges fram for de ansvarlige organer, som skal ta standpunkt til dette. Det er klart at hvis f.eks. de svenske priskrav er helt urealistiske og urimelige, er vi overhodet ikke interessert, og da kan vi droppe det hele med en gang. Vi må bringe på det rene om det overhodet kan tenkes inngått en fornuftig kontrakt.

Formannen: Nå må statsrådene gå, jeg takker for at de har vært til stede.

Kjøs: Bare en liten bemerkning. Jeg synes nok man har trukket dette spørsmålet om forbehold ved ratifikasjonen alt for langt. Slik jeg ser det, er det selvsagt ikke spørsmål om godkjenning eller ikke godkjenning av avtalen, men det man har ønsket å få et svar på, er hvordan det i tilfelle vil stille seg om man tar et forbehold, enten på et spesielt punkt eller et alminnelig forbehold. Det var dette spørsmål som komiteen i sin alminnelighet hadde interesse av å få besvart, slik oppfattet jeg det i vårt forrige møte. Det har vi nå fått svar på.

Jeg er for mitt vedkommende enig med utenriksministeren i det han sa, at det forbehold selvsagt vil være en svakhet for oss i selve utgangstillingen når man skal begynne samarbeidet med de andre, når disse intet forbehold tar. Men vi får se hvordan det går.

Jeg er helt enig med hr. Ingvaldsen i at det for komiteen må være av stor betydning og absolutt nødvendig å få klarlagt for seg selv spørsmålet om elektrisk kraft, for å vite hvordan vi skal håndtere det både i innstillingen og under behandlingen i Stortinget, og hvordan våre myndigheter har tenkt å håndtere dette spørsmål om det skulle bli tatt opp fra annet hold etter at traktaten er ratifisert og satt ut i livet. Jeg synes det er absolutt nødvendig at dette spørsmål blir tatt opp her og inngående diskutert, uten at man dermed skal trekke inn spørsmålet om man vil godkjenne eller ikke godkjenne avtalen. Det blir noe helt annet.

Formannen: Jeg har tegnet meg selv.

Jeg er fullstendig enig i at vi bør drøfte spørsmålet inngående her, og at de dokumenter som refererer til denne saken, blir fremlagt, slik at vi selv er orientert. Men jeg må si jeg er enig med statsråd Skaug i at det rent taktisk sett vil være meget uheldig å reise det i offentlige dokumenter. Jeg føler meg overbevist om at når vi en gang kommer til forhandlinger om en europeisk ordning – dvs. en ordning med De seks – vil vi igjen møte det krav vi møtte under frihandelsforhandlingene, at alle norske eksportprodukter fra kraftkrevende industri skal settes i en særstilling. Vi kan kanskje da overveie om vi også vil ta forbehold for vår krafteksport. Da har vi et godt grunnlag å gå ut fra.

Wikborg: Vi er naturligvis i en tvangssituasjon for så vidt som vi jo ikke kan la være å ratifisere. Jeg er også enig i at noe forbehold kan vel ikke komme på tale. Det som er aktuelt for oss, er derfor å overveie hvor meget vi skal si i innstillingen, og hvor meget vi skal si i ratifikasjonsdebatten. Kan det tenkes at det vi sier i innstillingen og i debatten, kan være til hjelp i fremtiden under Regjeringens fortolkning og eventuelle forhandlinger med f.eks. Danmark og Sverige om krafteksport, eller vil det virke generende? Det er slike ting vi nå må overveie.

Så vidt jeg skjønner, har vi i dag betydelig større klarhet over dette spørsmål enn vi hittil har hatt. Nå er det på det rene at elektrisk kraft går inn under avtalen, det har vært litt uklart, synes jeg, i tidligere debatter om dette. Men så kommer spørsmålet: Kan utlendinger bygge ut her? Kan de tvinge oss selv til å bygge ut for å få kraft? Har vi rett til under alle omstendigheter å dekke vårt eget behov før det blir spørsmål om krafteksport? Kan det tenkes at vi kan få anledning til å eksportere til Tyskland på bedre vilkår enn vi ville kunne få hos våre kompanjonger i dette fellesskapet? Jeg har hele tiden tenkt meg at det i fremtiden vil være det gunstigste for oss å eksportere til Tyskland hvis vi skal eksportere, både fordi vi der får høyere priser og fordi vi kanskje vil få rimeligere returkraft – varmekraft.

Alle disse spørsmål bør vi ha klart for oss før vi går til ratifikasjonsdebatten. Jeg kunne tenke meg at det ville være en fordel for Regjeringen under fremtidige forhandlinger hvis det under debatten var kommet et temmelig enstemmig uttrykk

for at sånn og sånn ser vi på våre rettigheter etter denne overenskomsten. Det må vi selvfølgelig drøfte med Regjeringen. Vi har jo alle samme interesse av å gardere våre naturherligheter så langt det overhodet er mulig.

Jeg håper vi får den nevnte redegjørelsen fra generaldirektør Vogt og Regjeringens bemerkninger så tidlig at vi kan sette oss inn i det før vi har vårt neste møte, for dette ser jo ut til å bli et hovedpunkt i våre overlegninger.

Formannen: Må jeg få lov å si med hensyn til spørsmålet om forbehold – jeg er ikke noen folkerettslærd, men jeg har jo vært en del borte i slike ting – at jeg tror ikke et forbehold man tar ensidig, har noen som helst rettskraft. Hvis forbehold overfor en avtale skal ha noen som helst rettskraft, må de godkjennes av de øvrige avtalepartnere.

Hr. Ingvaldsen nevnte at Frankrike hadde tatt forbehold i forbindelse med Roma-traktaten. Så vidt jeg vet, er det en del av avtalen at Frankrike skal ha en særbehandling på visse punkter.

Erling Petersen: Det er blitt sagt her at vi ikke har noe valg når vi skal overveie ratifikasjon av denne avtalen. Det er en oppfatning jeg vil vende meg bestemt mot. Jeg tror det er uheldig hvis denne komite sitter og behandler denne saken under den synsvinkel at her ikke foreligger noe alternativ.

Det som foreligger, er at vi har et nokså ubestemt sett av fordeler og ubehageligheter som følger med at vi godtar avtalen. Vi har et ganske annet sett av ubehageligheter hvis vi ikke godtar avtalen. Men ingen skal tro at det er noen avgjørende vesensforskjell mellom de to ting, dvs. at Norge skulle gå tilbake til naturalhusholdning hvis vi ikke går med i avtalen. Tvertimot.

Røiseland: Dersom dei andre lager sitt frihandelsområde.

Erling Petersen: Dersom de andre lager sitt frihandelsområde og vi holder oss utenfor, har vi en rekke virkemidler og kan drive et meget moderne næringsliv. Det er bare spørsmål om å bruke andre ting.

Jeg tror også man skal være forsiktig med å overdrive den betydning denne frihandelsområdeavtalen har i seg selv. Jeg skal ikke nå innledningsvis gå inn på noen større begrunnelse, men jeg vil si at hvis jeg ikke hadde den tro at avtalen kan utvikles og bygges ut til noe annet enn den er i dag, ville jeg blankt komme til å stemme mot ratifikasjon, slik saken ligger an. Hvis det var satt et stort punktum, og dette skulle være ordningen i 20 år fremover, ville jeg stemme imot.

Ingvaldsen: Bare en bemerkning i forbindelse med spørsmålet om ratifikasjon. Jeg var borte i en avtale innen skipsfarten da jeg var i FN nå. Der ble det opplyst at Norge hadde tatt et forbehold ved ratifikasjonen av avtalen – IMCO-avtalen var det visst. Selv for Norge ville det i tilfelle ikke være første gang man tok en reservasjon slik man gjorde ved IMCO-avtalen. For amerikanerne er det jo vanlig praksis at de ved enhver ratifikasjon tar forbehold på sine interesseområder.

Formannen: Jeg tror det er den ganske vesentlige forskjell at der ble forbeholdet tatt helt fra begynnelsen av. Jeg tror et slikt forbehold her måtte vært tatt under forhandlingene i Stockholm.

Ingvaldsen: Her er vi inne på en litt kjedelig ting. Regjeringen har fulgt den linje den har valgt – overhodet ikke å berøre dette spørsmål, i håp om at det skulle finnes en ordning. Det er mulig det er riktig. Men danskene har hatt sine problemer med jordbruket, og de har jo oppnådd særordninger fordi det har vært et hovedpunkt for dem, et livsviktig spørsmål for dem, å få det. Vi har altså ikke gjort det på den måten. Dermed er vi nå i den situasjon at vi sitter og vurderer det.

Jeg skal ikke si noe mer om sluttresultatet, men jeg må si at hvis det er sann som man nærmest fikk inntrykk av av statsrådene, at vi her bare skal gå igjennom dette og strø sand på, så skal vi ratifisere og så får vi håpe det går godt, da er det en nokså enkel oppgave vi har fått her i utenrikskomiteen.

Wikborg: Det var bare litt om det rent juridiske spørsmålet om reservasjoner ved ratifikasjonen. Jeg har hatt en del med slike spørsmål å gjøre i FN's juridiske komite, hvor det jo har vært drøftet gjennom flere sesjoner. Spørsmålet er kanskje ikke helt klart, men jeg tror det ville være av betydning for denne komite om vi kunne få ekspedisjonssjef Stabell hit til neste møte så han kunne redegjøre litt for dette. Jeg har nærmest inntrykk av, i likhet med formannen, at hvis man tar et forbehold ved ratifikasjonen, blir det bare gyldig hvis det aksepteres av de andre. Hvis det er én av de andre som protesterer, står vi overfor valget mellom enten å droppe anmerkningen eller at vår ratifikasjon ikke blir gyldig. Men som sagt, ekspedisjonssjef Stabell vil kunne redegjøre for dette, og jeg synes det er grunn for oss til å ha den side av saken klarlagt før vi går videre i drøftelsen av de sidene av spørsmålet.

Formannen: Det man kan gjøre, er jo å be om å få en betenkning av Utenriksdepartementets juridiske avdeling.

Wikborg: Det ville kanskje være en fordel å ha ham her, så man kunne rette spørsmål til ham. Men det er også utmerket å få en betenkning.

Ingvaldsen: Det er et spørsmål som kanskje ligger litt utenfor. Men det var nevnt på forrige møte at man hadde interesse av å få en realitetsdebatt, så vidt mulig, om denne affæren i forbindelse med finansdebatten. Jeg har tenkt litt over det, og jeg er blitt mer og mer i tvil om både det riktige og det fornuftige i det. For det første er jo denne saken nå under komitebehandling i Stortinget, og så vidt jeg vet, er det i all fall en uskreven regel at så lenge en sak er under behandling i en komite, skal man ikke debattere den i Tinget, og hvis man reiser spørsmål om en slik sak, blir det avvist under henvisning til at saken er under komitebehandling. Jeg må også si at så uklart som alt dette er, kan jeg tenke meg at blir man oppfordret til en sann

debatt i Stortinget, kan det falle forferdelig mange rare uttalelser på det nåværende tidspunkt, uttalelser som neppe vil være så overveiet at det er sannsynlig at vi vil ha glede av dem senere. Jeg tror derfor at man skal være forsiktig med å slippe løse en sånn debatt i Stortinget under finansdebatten, men jeg vil gjerne høre hvordan andre ser på det.

Formannen: Rent formelt kan man selvsagt ikke hindre at finansdebatten blir preget av de virkninger som frihandelsområdet – som jo dog er en sak som har vært diskutert i over et år – vil ha på norsk økonomi, og der er også fremmet visse interpellasjoner i den anledning, som Presidentskapet har tillatt.

Men det jeg hadde i tankene, var at til tross for alt blir de dokumenter som følger med vår ratifikasjon av frihandelsavtalen, i vesentlig grad utadvendte dokumenter. Derfor mente jeg også at vi godt kan ta med i innstillingen – og det har jeg tenkt å gjøre, en del om de alminnelige virkninger på norsk økonomi av vår tilslutning til frihandelsområdet. Men det jeg synes vi bør unngå i et utadvendt dokument som denne innstilling, er å la det komme til uttrykk eventuelle divergerende oppfatninger om hvordan denne situasjon skal møtes. Det er det jeg mener at man vesentlig får ta for seg i finansdebatten eller på andre måter. Men her tenker jeg spesielt på innstillingen, og jeg mener at vi bør holde dette utenfor innstillingen. Jeg synes at en ganske vesentlig del av innstillingen må vies spørsmålet om forholdet mellom De seks og De sju og om hvilken linje vi skal følge der.

Hegna: Forholdet er jo at denne sak i øyeblikket ligger til behandling i to komiteer. Den foreligger altså til behandling som ratifikasjonssak her i den utvidede utenrikskomite. Men hvis man ser på nasjonalbudsjettet, vil man se at det har en ganske fyldig behandling av frihandelsområdets betydning for Norge, og det er til og med oppsummert i en rekke punkter – jeg husker ikke i øyeblikket hvor mange, -

Wikborg: 19.

Hegna: - de konkrete tiltak som Regjeringen vil sette i verk innenfor nasjonalbudsjettets ramme med sikte på den situasjon som vil oppstå for så vidt Norge tiltrer frihandelsforbundet. Når vi skal lage budsjettinnstillingen i år, hvor nasjonalbudsjettet er en viktig del, kan vi ikke unngå å komme inn på disse ting og ta standpunkt til dem. Det har vi for så vidt i en viss utstrekning gjort, både når det gjelder oppsummeringen, komiteenes fellesmerknader til disse ting, og fraksjonsmerknadene. Så at man skulle kunne tenke seg å få en finansdebatt på det nåværende tidspunkt som sjaltet spørsmålet om frihandelsforbundet ut – og især en antydning i den retning fra det hold – synes jeg er ytterst overraskende. Når jeg sier «det hold», er det ikke så at jeg selv tar avstand fra at man kommer inn på disse ting i finansdebatten. Jeg mener det vil være riktig at man gjør det. Det hører med som et meget vesentlig ledd i vurderingen av vår nåværende stilling. Så jeg tror at

finansdebatten i meget høy grad kommer til å bli preget av vurdering av de problemer som knytter seg til frihandelsforbundet. Om det generelt med hensyn til vår indre politikk blir noe igjen som man kan ta opp til behandling når man kommer til ratifikasjonen, er en sak for seg. Jeg kan ikke skjønne at det for så vidt behøver å være noe problem. Hvis man ønsker å ta det opp når man kommer fram til ratifikasjonsdebatten, kan det ikke være noe i veien for det. «Du skal ikke binde munnen til på en okse som tersker», heter det jo. Det kan også hende at det er kommet nye ting til innen den tid, nye momenter som man bør ta med i betraktningen. Men at man i finansdebatten i år vil få et nokså sterkt innslag av vurderinger, synspunkter, planer, forslag som knytter seg til frihandelsforbundet, det tror jeg man må være klar over.

Røiseland: Eg synest ikkje det er naturleg at ein i finansdebatten tar på å kommentere dei ymse paragrafar i denne konvensjonen, eller byrjar å spekulere på kva dei inneber, om dei inneber det og det eller om dei ikkje gjer det. Det synest eg vi skal la ligge. Eg synest ikkje at vi i finansdebatten bør diskutere kva det ligg i etableringsretten, og vi bør ikkje diskutere om det kan leggjast eksportavgift på overføring av elektrisk kraft eller ikkje. Den diskusjonen meiner eg bør stå ut. Den bør vi ta når vi ratifiserer konvensjonen.

Men ei heilt anna sak er når det gjeld den økonomiske tilpassinga som vi må få når vi får frihandelsområdet. Ein diskusjon om dei spørsmåla må det vere naturleg å ta i finansordskiftet. Og den diskusjonen har vi no køyrt nokså lenge, hr. Ingvaldsen og underskrivne og ein god del andre. Det blei eingong sagt med tydeleg adresse til meg frå ein medlem av finanskomiteen – det var i fjor – at det var visse folk som ikkje kunne lukke opp sin munn om nokor sak utan å nemne frihandelsområdet.

Eg synest det er naturleg at vi må snakke om den økonomiske tilpassinga og dei rådgerder som ein må ta for å bygge ut vårt næringsliv. Men la oss ikkje trekke inn kommentarar til dei einskilde paragrafar. Eg er samd med hr. Ingvaldsen i at *det* kan bli farleg. Det kan bli sagt mange ting då som ein ikkje burde seie. Og det kan ein kanskje unngå dersom ein ventar og tar diskusjonen i samband med tilrådinga om denne saka. Då vil det heile vere meir klårlagt.

Ingvaldsen: Her er vi åpenbart inne i en litt vanskelig situasjon. At man i finansdebatten ikke kan unngå å behandle frihandelsområdet og utsiktene fremover, er jo nokså innlysende. Og som hr. Hegna sa, er de ting behandlet nokså grundig i nasjonalbudsjettet, i finansinnstillingen osv. Men her kommer vi til dette kildne punkt om elektrisitetsutbygging, og at vi ikke skal behandle etableringsretten i dette bilde. Det er meg uforståelig at det går an å gi et tilnærmelsesvis korrekt bilde av situasjonen uten å komme inn på det. Der har man spørsmålet om kapitaloverføringer, man har spørsmålet om norske kontra utenlandske bedrifter. Det er ett moment i forbindelse med de ting som står omtalt i finansinnstillingen. Jeg synes det er litt vanskelig, og særlig for oss her nå som er klar over dette problemet med elektrisiteten, overhodet ikke å nevne det. Det er da en avgjørende

ting for vår fremtid om svenskene kan eksportere kraften uten hinder til Sverige og så bygge fabrikkene der. Det må man jo si er temmelig avgjørende.

Formannen: Når det gjelder dette konkrete spørsmål og spørsmål av samme art, mener jeg likevel at diskusjonen om dem må tas i ratifikasjonsdebatten. Derimot kan man i finansdebatten drøfte hva vi kan gjøre for å øke vår konkurranseevne og det ene med det annet – det hører jo naturlig hjemme der. Men særlig når det gjelder hele spørsmålet om krafteksporten, vil jeg gjerne tilrå at vi drøfter det en gang til her i komiteen. Vi må altså faktisk bestemme oss for om vi skal følge den samme linje som Regjeringen har fulgt, og la spørsmålet ligge, eller om vi skal reise det, med de konsekvenser som det kan ha. Jeg tror vi bør komme tilbake til det spørsmål. Hvis vi skal la det ligge under ratifikasjonsdebatten, må vi avgjøre det i forbindelse med innstillingen. Hvis vi skal reise det, må det jo stå noe om det på trykk, det er ganske klart.

Erling Petersen: Det er et spørsmål som stadig kommer i forgrunnen. Det er spørsmålet om muligheten for å harmonisere tollsatsene innen frihandelsområdet. Det spilte en vesentlig rolle ved debatten i Storbritannia, hvor man antydte at det ikke var umulig at selv Storbritannia kunne tenke seg å harmonisere. Jeg vet ikke hva der kan ha vært gjort av beregninger om hvilke gjennomsnitt man eventuelt har å harmonisere frem mot under ulike alternativer, og hvilke differanser vi har fra de forskjellige gjennomsnitt som kunne tenkes å komme å tale. Det kunne være et spørsmål om det ikke der burde settes i gang en undersøkelse, hvis det ikke allerede er gjort. En ting er jo det gjennomsnitt som vil oppstå om vi holder De syv som en enhet. Et annet gjennomsnitt, og kanskje viktigere, er det som vil oppstå hvis vi får De seks og De syv slått sammen. Jeg antar at der foreligger noen beregninger om dette fra Maudling-komiteen. Det ville være greit om de i tilfelle kunne mobiliseres, eller om nye kunne foranstalles. For etter min mening vil tendensen gå i den retning at vi må påbegynne en mer eller mindre vidtgående harmonisering allerede meget tidlig, og at det er den utviklingslinje som kommer til å – jeg kan vel nesten ikke si at utviklingslinjen kommer til å skape en rygggrad i denne avtalen, men det er det jeg egentlig mener.

Formannen: Jeg skal gjerne undersøke om det foreligger noe slikt materiale. Jeg er som hr. Petersen overbevist om at utviklingen går i den retning. Det eneste jeg har hørt er at da jeg drøftet spørsmålet med handelsministeren, sa han at han antok at et gjennomsnitt så noenlunde ville falle på det tollnivå som vi selv har, så det ville ikke bevirke så store forandringer.

Hegna: Altså et høyere nivå enn det som var planlagt mellom de nordiske land?

Formannen: Ja.

Wikborg: Det gjelder spørsmålet om hvilke lovendringer denne konvensjonen medfører hvis vi ratifiserer. Det er vel behandlet på forskjellige steder ut igjennom dokumentene her, og det berører altså aksjeloven, handelsloven og konsesjonslovene. Nå har ikke jeg fått tid til å studere disse dokumentene, jeg har ikke fått lest annen del av proposisjonen, men det ville vel vært en fordel om vi hadde hatt det samlet på ett sted. Vi har en uttalelse fra Justisdepartementet om denne ratifikasjonen, at den ikke vil by på noen betenkeligheter, men hvis der er lovendringer som må foretas, må vi enten foreta dem før ratifikasjonen, eller ratifisere med det forbehold at vi snarest mulig skal søke gjennomført de endringer i lovene som måtte være nødvendige. Men vi må jo ha det klarlagt.

Formannen: Vi skal få det ordnet. Så vidt jeg vet arbeides det med disse lovendringene i de forskjellige departementene.

Ingvaldsen: Hva er fristen for å gjennomføre de lovendringene?

Formannen: Det kommer vel an på om de bør være gjennomført før ratifikasjonen. Det behøver de vel ikke å være, men så har vi jo spørsmålet om når avtalen trer i kraft. Det har jeg ikke sett etter, men den skal vel deponeres et sted, osv., og når alle har deponert, trer den i kraft. Så vi må vel forberede oss på at lovendringene må være klare umiddelbart etter ratifikasjonen.

Ingvaldsen: Nei – kan det være riktig? Jeg har oppfattet det slik at alle restriksjoner og diskriminerende bestemmelser skal være avviklet i løpet av overgangstiden, altså 10 år, så det er ingen grunn til å forhaste seg her. Det var jo et av de viktigste problemer vi skulle ta opp i komiteen – avviklingstakten på de forskjellige områder.

Formannen: Men det er visse ting som må endres i vår lovgivning umiddelbart.

Ingvaldsen: Og andre ting som ...

Formannen: ... kommer etter hvert.

Røiseland: Det er eit av dei mange uklåre spørsmål. På side 9 her, under artikkel 10, om kvantitative importrestriksjonar, er det eit punkt 5 som eg ikkje veit kva inneber:

«For kvoter som også gjelder for stater som ikke er medlemmer, skal globalkvotene, i tillegg til basiskvotene økt med minst 20 %, inkludere et beløp som minst tilsvarer den totale import fra disse stater i kalenderåret 1959.»

Då reiser seg for meg spørsmålet: Står vi sjølve fritt til å velje kva andre statar utanfor Dei sju vi vil ta med når det er spørsmål om desse globalkvotene, eller

står vi ikkje fritt? Inneber dette at vi automatisk er bundne til å ta ein import frå Aust-Europa som er like stor som den vi hadde i 1959, eller kan vi sjølve velje kva statar vi vil plukke ut og ha med? Eg skjønar ikkje det der. Det er difor eg spør. Eg veit ikkje om det er nokon som vil svare på det.

Ingvaldsen: Har det ikke noe med våre eksisterende avtaler innen GATT og OEEC å gjøre?

Røiseland: Men er vi etter dette faktisk nøydde til å måtte halde oppe den importen frå Aust-statane som vi hadde i 1959?

Ingvaldsen: Det vet ikke jeg.

Røiseland: Ikkje eg heller. Det er difor eg spør.

Formannen: Vi skal forelegge spørsmålet for Handelsdepartementet.

Wikborg: Det er vel meningen at globalkvotene innenfor De syv alltid skal ligge et hakk foran og ha en preferanse foran de globalkvotene som gjelder samtlige land. Det er vel ikke annet og mer som ligger i den formuleringen der.

Røiseland: Ja, men der står det uttrykkelig at dei skal «inkludere et beløp som minst tilsvare den totale import fra disse stater» - og det er ikkje Dei sju, det er dei andre - «i kalenderåret 1959».

Erling Petersen: Men det er *kvotene* det er snakk om. Hvis man lager en globalkvote hvor også en del ikke-medlemsland har adgang, skal den være laget slik at den i tillegg til basiskvoten økt med 20 %, skal gi plass for en så stor import som en hadde fra de landene i fjor. Men det betyr ikke at man behøver å ta varene derfra, alle konkurrerer nå om globalkvotene. Men en globalkvote skal være så romslig at den skal gi plass for hele importen i fjor fra de land. Det er altså bare for at man ikke skal snevre det inn og slippe til de landene på de vanlige globalkvotene, slik at det ikke blir noen ting igjen til De syv.

Hegna: Det er et spørsmål som jeg har stoppet ved ved gjennomlesningen av dette. Det er på side 43, i første del, hvor det står gjengitt en uttalelse fra Justisdepartementet angående forholdet mellom etableringsrett og konsesjonslovgivning. Det avsnittet jeg sikter til står i kompress, og det sies der:

«I følge en fortolkningsnote til bestemmelsen som man har fått utlånt av Industridepartementet har det ikke vært forutsatt at det i henhold til denne konvensjonsbestemmelse skal kunne reises innvendinger mot slike restriktive bestemmelser overfor utlendinger som bl.a. den norske konsesjonslovgivning inneholder, med mindre de i en spesiell sak vil motvirke de forventede fordeler ved fjernelsen av toll og kvantitative restriksjoner på handelen

mellom medlemsstatene. Det synes således forutsatt at medlemsstatene i det vesentlige skal kunne opprettholde slike restriktive bestemmelser. Da det imidlertid er uttrykkelig forutsatt at det i enkelte tilfelle vil kunne oppstå konflikt i forhold til konvensjonen, bør det overveies å søke innført adgang til å dispensere i den utstrekning vedkommende lovgivning ikke allerede på forhånd gir adgang til det. Man går ut fra at spørsmålet blir tatt opp av de departementer som vedkommende lover hører under.»

Det som ikke står opplyst her, er hvem denne fortolkningsnoten er forfattet av og hvor den skriver seg fra. Er det noe som er godtatt under forhandlinger, eller er det noe som er laget som et arbeidsdokument et eller annet sted? Og så er det jo dette som tydelig fremgår, at Justisdepartementet ikke har følt seg overbevist om riktigheten av denne fortolkningsnoten. Men finnes denne fortolkningsnoten noe sted?

Formannen: Fortolkningsnoten tilhører avtalen. Det er noten til vedkommende artikkel.

Wikborg: Det var et spørsmål til. Det gjelder dette som Sovjet allerede har reist overfor oss om mestbegunstigelsesklausulens innflytelse på disse forholdene. Jeg er ikke klar over om det er tatt med her i proposisjonen. Jeg forstår det slik at konvensjonen må godtas av GATT før vi kan begynne å lage innbyrdes preferanse, og da skulle vel det besvare det spørsmål. Godtas den av GATT, er alt i orden.

Formannen: Sovjet er ikke med i GATT.

Wikborg: Nei, men det har mestbegunstigelsesklausul med oss.

Formannen: Det blir et spørsmål som kommer til å reises utenom GATT, for GATT gir jo adgang til å gå bort fra mestbegunstigelsesklausul eller likebehandling under visse forhold. Dette med mestbegunstigelsesklausul – hvis man virkelig skal drive det langt, blir det en sak for den internasjonale domstol.

Nordahl: Men det vil ikke bare gjelde Sovjet-Samveldet, det gjelder alle som vi har bestevilkårsavtale med.

Formannen: Det gjelder alle stater som ikke har sluttet seg til noen av de eksisterende økonomiske organisasjoner, OEEC eller GATT, og som vi har mestbegunstigelsesklausul med. Det er spørsmål om de også kan stille krav.

Wikborg: Men er det spørsmål drøftet eller behandlet i proposisjonen i det hele tatt?

Formannen: Nei.

Hønsvald: Det blir vel et enda større problem for De seks enn for De sju. Deres avtale skal jo også forelegges for GATT. De har også mestbegunstigelsesklausuler med sine handelspartnere, og de går jo langt videre i retning av fordeler for sine medlemmer enn De sju gjør. Så godkjenner GATT Roma-traktaten, må den vel også godkjenne frihandelsoverenskomsten.

Formannen: Flere har ikke bedt om ordet. – Vi får da ta sikte på et møte i neste uke, når vi får se hvordan programmet for Stortinget ligger an. Så skal jeg gå i gang med å skrive en innstilling, som vi da kan begynne å behandle etter finansdebatten.

Møtet hevet.